

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
YIL 10, SAYI 20, BAHAR 2024

Doç. Dr. Recep TEK

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Halkbilimi Bölümü
Nevşehir/TÜRKİYE
tekrecep@hotmail.com

ORCID

Doç. Dr. Adnan OKTAY

Mardin Artuklu Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Mardin/TÜRKİYE
adnanoktay3@hotmail.com

ORCID

**ANKARA MİLLİ KÜTÜPHANE
YAZMALAR
KOLEKSİYONUNDAKİ 125
NUMARALI CÖNK HAKKINDA
BİR İNCELEME**

A STUDY ON CONK NO. 125
WHICH IS IN ANKARA NATIONAL
LIBRARY MANUSCRIPTS
COLLECTION

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Yükleme Tarihi: 09.02.2024
Kabul Tarihi: 12.03.2024
Yayınlanma Tarihi: 30.04.2024

Article Information: Research Article
Received Date: 09.02.2024
Accepted Date: 12.03.2024
Date Published: 30.04.2024

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Tek, Recep ve Oktay, Adnan, "Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonundaki 125 Numaralı Cönk Hakkında Bir İnceleme", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Yıl 10, Sayı 20, Bahar 2024, s. 248-272.

Tek, Recep ve Oktay, Adnan, "A Study on Conk No. 125 Which is in Ankara National Library Manuscripts Collection", *Hikmet-Journal of Academic Literature*, Year 10, Volume 20, Spring 2024, p. 248-272.

10.28981/hikmet.1434667

Doç. Dr. Recep TEK

Doç. Dr. Adnan Oktay

**ANKARA MİLLİ KÜTÜPHANE YAZMALAR KOLEKSİYONUNDAKİ 125 NUMARALI
CÖNK HAKKINDA BİR İNCELEME**

**A STUDY ON CONK NO. 125 WHICH IS IN ANKARA NATIONAL LIBRARY
MANUSCRIPTS COLLECTION**

ÖZ

Cönkler, Türk kültürü özelinde Türk halk biliminin en önemli yazılı kaynaklarıdır. Bilhassa Âşık Edebiyatı mensuplarının şiirlerini ihtiva etmesi ve bu ürünlerin kayıt altına alınıp geleceğe aktarılmasında cönkler büyük bir öneme sahiptir. En eskisi XV. yüzyıla ait olan cönklerin XVI. ve XVII. yüzyıllarda sayıları giderek artmıştır. Bilhassa XVIII. yüzyılın ikinci yarısından XIX. yüzyılın sonuna kadar çok sayıda cönk yazılmıştır. Bugün yazma eser kütüphanelerinde muhafaza edilen ve elektronik ortamda araştırmacıların hizmetine sunulmuş olan cönklerin büyük bir kısmının XVIII. ve XIX. yüzyıllara ait olduğu görülmektedir. Cönkler üzerine yapılacak çalışmalar, kaynaklarda ismi geçmeyen birçok âşığın ve eserinin gün ışığına çıkmasına, ilgili şair ve şiirlerin şöhretinin tespitine yardımcı olmaktadır. Bu tür çalışmalar, cöngü tasnif ya da tertip edenlerin şahsında dönemin edebi zevk ve ilgisinin ortaya konulmasına da katkı sunmaktadır. Cönklerle ilgili yapılan çalışmalar, nadir şiirleriyle kaynaklarda zikredilen âşıkların yeni şiirlerinin tespitinde önemli kaynak görevi görmektedir. Böylece cönkler, bir yandan ilgili şairler hakkında daha sağlıklı tespit ve değerlendirmeler yapmaya katkı sunarken öte yandan söz konusu literatürün de güncellenmesine zemin hazırlamaktadır.

Bu makale Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz Cönk 125 demirbaş numarası ile kayıtlı olan cönk hakkında inceleme yapmak amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmada araştırma, yazma eser okuma, inceleme ve analiz yöntemleri kullanılmıştır. İçindeki tarihlerden hareketle eserin istinsah tarihi 1881 olarak tahmin edilmektedir. Cöngün müstensihî ya da mürettibi hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Cönkte Ahmedî, Erzurumlu Emrah, Dertli, Âşık Ömer, Gevherî, İzzet, Karacaoğlan, Meftûnî, Sırrî, Abdullah, Nuri, Nazmî, Kerem, Süleyman, Gulâmî ve Yûnus Emre'nin şiirleri bulunmaktadır. Cönkte nazım şekillerinden en fazla koşma, gazel, nazım, dörtlük ve müstakil beyitler yer almaktadır. Cönkte bazıları beyit ve dörtlük olmak üzere toplam 119 müstakil şiir tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Halk Bilimi, Âşık Şiiri, Divan Şiiri, Cönk, Edebi Türler, Nazım Şekilleri.

ABSTRACT

Conks are one of the most important written sources of Turkish folklore in terms of Turkish culture. In particular, it is great importance that it contains the poems of the members of the minstrel literature and that these products are recorded and transferred to the future. The number of conks, the oldest of which belongs to the XV century, gradually increased in the XVI and XVII centuries. Especially from the second half of the XVIII century to the end of the XIX century, a large number of conks were written. It is seen that most of the books preserved in manuscript libraries and made available to researchers in electronic environment belong to the XVIII and XIX centuries. Studies on the conks help to bring to light many minstrels (ashiqs) and their works that are not mentioned in the sources, and to determine the fame of the relevant poets and poems. Such studies also contribute to revealing the literary taste and interest of the period in the person of those who classified or organized the conks. Studies on the conks serve as an important source in the determination of the new poems of the minstrels, who are mentioned in the sources with their rare poems. Thus, on the one hand, the conks contribute to making healthier determinations and evaluations about the relevant poets, and on the other hand, they also lay the groundwork for updating the literature in question.

This article has been prepared to examine the conk, which is registered in the Ankara National Library Manuscripts Collection with the fixture number 06 Mil Yz Conk 125. In this study, research, manuscript reading, examination and analysis methods were used. Based on the written dates, the date of the work is estimated as 1881. No information could be found about the conk's author or his disciple. There are poems written by Ahmadi, Erzurumlu Emrah, Dertli, Âşık Ömer, Gevherî, İzzet, Karacaoğlan, Meftûnî, Sırrî, Abdullah, Nuri, Nazmî, Kerem, Süleyman, Gulâmî and Yûnus Emre. Among the verse forms in conk, the most common are koshma, ghazal, verse (nazm), quatrain (dörtlük) and independent couplets (beyit). A total of 119 detached poems, some of which are couplets and quatrains, have been identified in the conk.

Keywords: Turkish Folklore, Minstrel Poetry, Divan Poetry, Conk, Literary Genres, Verse Forms.

Giriş

Türk kültürünün ve özelde Türk halk biliminin en başta gelen yazılı kaynaklarından birisi şüphesiz ki cönklerdir. Cönkler, bilhassa Âşık Edebiyatı mensuplarının şiirlerini ihtiva etmesi ve bu çerçevede gelenek mensuplarının ürünlerini kayıt altına alarak geleceğe aktarmaları bakımından büyük bir öneme sahiptir.

Kaynaklarda mecmua, mecmua-i eş'âr, sefine, sefine-i şuara, sefine-kârî, ince ve uzun oluşları dolayısıyla sığır dili ve dana dili olarak da adlandırılan cönkler (Ülkütaşır, 1967, 906; Cunbur, 1974, 69; Koz, 1977, 83-84; Sakaoğlu, 1987, 219-220; Alptekin, 1987, 227; Gökyay, 1993, 73-74; Köktürk, 2007, 1), umumiyetle halk bilimi ürünlerini ihtiva eden, sahibinin/sahiplerinin zevkine ve şahsına bağlı olarak oluşturulmuş, bir başka nüshası bulunmayan, daha çok günümüzdeki bloknolar gibi uzunlamasına açılan, eni dar, boyu uzun el yazması defterlerdir¹ (Cunbur, 1974, 69; Koz, 1977, 83; Yavuz, 1988, 117-118).

En eskisi XV. yüzyıla ait olan cönklerin XVI. ve XVII. yüzyıllarda sayıları giderek artmış ve bilhassa XVIII. yüzyılın ikinci yarısından XIX. yüzyılın sonuna kadar çok sayıda cönkyazılmıştır (Koz, 1977, 85; Duymaz, 2016, 15). Bugün yazma eser kütüphanelerinde muhafaza altına alınmış ve elektronik ortamda araştırmacıların hizmetine sunulmuş olan cönklerin büyük bir kısmının XVIII. ve XIX. yüzyıllara ait olduğu görülmektedir.

Cönkleri tertip edenler, vücuda getirenler veya onların sahipleri çoğunlukla belli değildir. Tek elden çıkmış cönkler olabildiği gibi süreç içerisinde birden fazla kişi tarafından yazılmış ve sahiplenilmiş cönkler de bulunmaktadır. Cönk sayfaları arasında karşılaşılan farklı yazı karakterleri ve imlâ hususiyetleri, sayfa kenarlarındaki boşluklara sonradan yapılmış olan ekler (Koz, 1977, 84; Gökyay, 1995, 87, 100-101) bu durumu açıkça göstermektedir. Cönk sayfaları arasında yer alan herhangi bir kayda veya mühre dayanarak kimi cönklerle belli kişilerin eseri gözüyle; kimi cönklerle de yazanı ya da sahibi belli olmadığı için tam anlamıyla olmasa da anonim bir eser gözüyle bakılabilir (Koz, 1977, 85).

Cönkleri tertip edenler, vücuda getirenler veya onların sahipleri çoğunlukla bilinmediği gibi cönklerin yazılış tarihleri de genellikle belli değildir (Elçin, 1997, 11). Araştırmacılar, çoğu zaman cönklerdeki ipuçlarından hareketle cöngün ait olduğu yüzyılı tahmin ve tespit etmeye çalışmaktadırlar.

Cönklerin fiziki hususiyetlerine bakıldığında kapaklarının genellikle siyah ve kahverenginin çeşitli tonlarında, nadiren kırmızı deriyle kaplı oldukları görülmektedir. Çoğunlukla pek iyi terbiye edilmemiş olan bu ciltlerde, mukavva ve tezyinat yoktur. Nadiren cönklerde kaba cetveller, yıldız biçiminde motifler veya kafes gibi geometrik çizgiler görülür. Halk ciltçiliğinin ürünleri sayılabilecek bu örneklerde, şemseli, ince bezemeli ve ustalıklı yapılmış ciltlere nadiren rastlanır (Cunbur, 1974, 71). Aslında bu eserler, basit birer deri ile ciltlenmişlerdir. Ancak halkın elinde gezerken ya da çok okunduğundan zamanla ciltler yıpranmış ve kopmuştur (Yavuz, 1988, 119). Cönkler ebat bakımından da farklılıklar göstermektedir. Cönkler genellikle 5x10, 11x23, 15x23 cm boyutlarında hazırlanmış

¹ Cönk kelimesinin kökeni ve sözcüğe verilen anlamlar için bkz. Gökyay, 1995, 73-79.

eserlerdir (Cunbur, 1974, 71; Yavuz, 1988, 119). Cönkler, yaprak sayısı bakımından da 30 ila 700 arasında değişmektedir.

Cönklerin kâğıt özelliklerine bakıldığında, XVI. ve XVII. yüzyıllara ait cönklerin kâğıtlarının daha temiz, iyi terbiye edilmiş ve saykallı olduğu görülmektedir. XVIII. ve XIX. yüzyıllara ait olan cönklerde ise kâğıt, genellikle kirli, kalın ve kaba filigranlıdır. Özellikle XIX. yüzyılda yazılanlarda pembe, krem, sarı, turuncu, mavi, mor ve tirşe renkli adı kâğıtlar kullanılmıştır. Eski cönklerde renkli ve aharlı kâğıtlara da rastlanmaktadır² (Cunbur, 1974, 71).

Cönkler, halk arasında elden ele dolaştıkları için genellikle dağınık, bozuk ve şirazesizdir. Baştan ve sondan yazıldıklarından dolayı çoğu zaman başları ve sonları belli değildir. Büyük bir bölümünün kapakları kopmuş olduğundan baştan veya sondan varakları kaybolmuştur. Genellikle sayfa numaraları yoktur. Bazı cönklerde ise aradan sayfalar kopmuştur. Bu nedenle birbiriyle ilgisiz sayfalar görülür. Yine cönk varakları arasında kimi zaman boş sayfalar bulunmaktadır. Kimi cönklerde de karalanmış, iptal edilmiş sayfalara ve yerlere, düzeltmelere ve eklemelere rastlanır (Cunbur, 1974, 72; Alptekin, 1987, 228; Yavuz, 1988, 119; Gökyay, 1993, 74; Gökyay, 1995, 85, 89-90; Elçin, 1997, 11).

Nadir olarak çok düzgün ve okunaklı bir yazı ile yazılmış cönkler olmakla beraber cönklerin geneli, okunması güç, kötü bir yazı ile yazılmıştır. Yazılışlarında çoğu zaman belli bir kurala, kaideye ve düzene bağlı kalınmamıştır. Cönklerde en çok kaba bir nesih ve nadiren bozuk bir ta'lik kullanılmıştır. XIX. yüzyıldan sonra ise bozuk rik'a yazılarına rastlanmaktadır (Cunbur, 1974, 72; Koz, 1977, 85; Gökyay, 1995, 92).

Cönklerin büyük bir kısmında imlâ bozuktur. Arapça, Farsça hatta Türkçe birçok kelimenin standart imlâsına dikkat edilmeden yanlış bir şekilde yazıldıklarını cönklerde görmek mümkündür (Ülkütaşır, 1967, 907). Bu nedenle cönk okumak bir taraftan alışkanlık bir taraftan da göz aşinalığı istemektedir.

Cönkler, Âşık Edebiyatı mahsullerini ihtiva eden en önemli temel kaynaklardır. Cönkler, çoğunlukla âşıkların ve mutasavvıf şairlerin şiirlerini ihtiva etmekle birlikte cönk sayfaları arasında kimi zaman divan şairlerinin şiirlerine de rastlanır. Ancak cönkler sadece şiirleri ihtiva eden eserler değildir. Bu eserlerde mâni, bilmece, halk hikâyesi, fıkra gibi anonim halk edebiyatı ürünleriyle surelere, ayetlere, dualara, hutbe örneklerine, tılsımlara, çeşitli hastalıkların tedavileri ve bu hastalıklarda kullanılan ilaçlara, doğum ve ölüm tarihleri, alacak-verecek hesapları gibi çeşitli kişisel bilgilere de rastlanır. Yine ortaoyunu ve Karagöz metinlerine, tasavvuf felsefesine ve tarikatlara dair bilgileri ihtiva eden cönkler de vardır (Ülkütaşır, 1967, 905; Aslanoğlu, 1976, 71-72; Koz, 1977, 84; İvgin, 1987, 233; Gökyay, 1995, 84-85; Elçin, 1997, 11; Kabaklı, 2008, 771-772). Cönklerin bu muhteva özellikleri, bir yandan sahibinin/sahiplerinin ilgilerini ve zevklerini yansıtmakta bir yandan da onların çok fazla el değiştirdiğini göstermektedir (Gökyay, 1993, 75). Bu özellikleriyle cönkler, sözlü kültürden yazıya aktarılmış ilk derlemeler olmaları hasebiyle kültürel mirasın değerli hazineleri ve en kıymetli müracaat kaynaklarıdır.

² Yazma eserlerde kullanılan kâğıt çeşitleriyle ilgili geniş bilgi için bkz. Cunbur, 1987, 83-90.

1. Demirbaş Numarası 125 Olan Cönk Hakkında Bazı Mülahazalar

1.1. İncelenen cöngün fiziksel özellikleri

İncelenen cönk, Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz Cönk 125 demirbaş numarası ile kayıtlıdır. Cönk, sırtı meşin, kapakları ebru kâğıt kaplı mukavva bir cilt içerisinde olup 185x100 mm ölçüsündedir. 35 varak ve 70 sayfadan oluşan cöngün satır sayısı sayfalara göre değişiklik göstermektedir. Cöngün kâğıdı sarı cedittir.

Cöngün iç kapağı sarımsı bir kağıtla kaplıdır. Sol üst tarafta mavi-yeşil mürekkeple daire içerisinde 81 yazılıdır. İlk sayfanın sol üst tarafında “Fİ: 125 TL” yazılmıştır. Sayfanın sol tarafına yatay bir şekilde Arapça harflerle bir ibare yazılmıştır.

Cönkte yer alan metinler rik’a hattı ile yazılmıştır. İlk sayfası ile 67, 69 ve 70. sayfalarında metin yoktur. Belirtilen son üç sayfada bazı Arap harfleri ve çeşitli rakamlar yazılmıştır. 66. sayfaya kadar cöngün yazı karakteri aynıdır. 66. sayfadan sonra ise yazı ve kalem değişmektedir. 66. sayfadaki şiir, açık siyah renkli bir kalem ve silik bir rik’a hattıyla yazılmıştır. Sayfanın sol üst tarafına mavi kalemle “Saz: 3.4.1968/Mustafa Kayhan” yazılmıştır. Bu sayfa silik olduğu için okunamamıştır. 68. sayfadaki ilahi de mavi mürekkepli kalemle ve bozuk bir ta’lik hattı ile yazılmıştır. Diğer sayfalardaki metinler ise siyah mürekkeple yazılmıştır.

Cöngün mürettibi 66. sayfaya kadar ilk sayfa hariç her sayfaya numara vermiştir. Ancak 50. sayfadan sonraki sayfaya 53; 62. sayfadan sonraki sayfaya da 69 sayfa numarası verilmiştir. Bu durum, eser tertip edilirken ya da dağılmış olan eseri yeniden toparlarken yapılmış olan bir hata olabilir. Cöngün 31. ve 39. sayfaları yukarıdan aşağıya yırtıktır. Bu nedenle metinler tam okunamamıştır. Kimi şiirlerin sonuna beş ya da altı mim yazılarak şiirin bittiği belirtilmiştir. Bazı beyitlerin altına da tek mim yazılmıştır.

İhtimaldir ki cönk sahibi, eserde yer alan kimi şiirlerde bazı tasarruflarda bulunmuştur. Bu tasarruflar, daha çok ince uçlu kurşun kalem tarzı bir kalemle yapılmıştır. Buna göre bazı mısralarda yer alan kelime ya da kelime gruplarının üzeri çizilmiş, bu tür dizelerin altına veya üstüne düzeltme (sah) kaydı düşülmüştür. Mesela cöngün beşinci sayfasında “Koşma, Emrah” başlığının yanına bir çizgi çekilerek “Dertli’nin” yazılmış ve yanlışlık böylece düzeltilmiştir.

Cönkte pek çok şiirde yukarıda da belirtildiği gibi vezin hataları ve kafiye bozuklukları vardır. Eserde dörtlükleri ve beyitleri eksik olan bazı şiirler yer almaktadır. Yine iki şiirin diğer dörtlüklerinin farklı sayfalara yazıldığı anlaşılmıştır. Şiirlerde tekrar eden mısraların yerine “eyzan”, “vaz’-ı eyzan” ibaresinin yazıldığı görülmüştür.

1.2. Cöngün istinsah tarihi ile müstensih veya mürettibi

Cöngün istinsah tarihi Hicrî 1300 (1881) olup eserin müstensihi veya mürettibi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Cöngün 37. ve 38. sayfalarında yer alan şiirlerin başlıklarına 1300; 44. sayfada yer alan şiirin başlığının yanına 5 Mayıs 1300; 74. sayfada yer alan ve Yûnus’a ait olan ilahinin sonuna ise 27 Mart 321 (9 Nisan 1905) tarihi düşülmüştür. Bu tarihler, eserin istinsahının uzun bir zaman dilimine yayıldığını göstermektedir. Eserin münstensih ya da mürettibinin cönkte şiirleri

bulunan ve haklarında henüz bilgi elde edilmeyen şairlerden birinin olması ihtimal dahilindedir.

1.3. Cönkteki şairler ve şiirleri

İncelenen 125 numaralı cönkte Ahmedî, Erzurumlu Emrah, Dertli, Âşık Ömer, Gevherî, İzzet, Karacaoğlan, Meftûnî, Sırrî, Abdullah, Nuri, Nazmî, Kerem, Süleyman, Gulâmî ve Yûnus'un şiirleri bulunmaktadır. Cönkte, bu şairlere ait toplam 85 şiir yer almaktadır. Bu şairlerin yaşadıkları yüzyıllar ise XIII., XVI., XVII. ve XIX. yüzyıllar olarak tespit edilmiştir. Cönkte yer alan şairlerden Ahmedî, Abdullah, Nazmî ve Süleyman'ın hangi asırlarda yaşadığı tespit edilememiştir. Aşağıdaki tabloda şairler ve yaşadıkları yüzyıllar verilmiştir. Buna göre eserde en fazla XIX. yüzyıl şairlerine yer verildiği anlaşılmıştır.

Tablo 1: Cönkte yer alan şairlerin yaşadığı yüzyıllar

Mahlas	Yüzyıl
Emrah	XIX
Dertli	XIX
Ahmedî	?
Âşık Ömer	XVII
Gevherî	XVII
İzzet	XIX (?)
Karacaoğlan	XVII
Meftûnî	XIX (?)
Sırrî	XIX (?)
Abdullah	(?)
Nuri	XIX
Nazmî	(?)
Kerem	XVI
Süleyman	(?)
Gulâmî	XIX
Yûnus Emre	XIII

İncelenen 125 numaralı cönkte en çok Erzurumlu Emrah'ın şiirleri bulunmaktadır. Cönkte, Emrah'a ait 44 şiir yer almaktadır. Onu 14 şiirle Dertli ve 9 şiirle Gevherî takip etmektedir. Eserde Âşık Ömer ve İzzet'in 4, Karacaoğlan'ın 2, Ahmedî, Meftûnî, Sırrî, Abdullah, Nuri, Nazmî, Kerem, Süleyman, Gulamî ve Yûnus Emre'nin ise birer şiiri bulunmaktadır.

1.4. Cönkteki mahlaslar

Cönkte, mahlası belli olan şairlerin yanı sıra 26 şiirde mahlasa yer verilmemiştir. Ancak bu mahlassız şiirlerden üçünün Dertli'ye ait olduğu tespit edilmiştir. Yine cönkte İzzet mahlasıyla verilmiş olan ve "Hazret-i Mevlâ'dan budur niyâzım³" mısraıyla başlayan şiir, kaynaklarda Emrah'ın olarak kaydedilmiştir. Aynı şairin "Bâğda bâğbân didim bâğda bir güle" mısraıyla başlayan şiiri de genel ağ ortamında Ali İzzet Özkan adına kayıtlıdır. Yine Kerem mahlasıyla cönkte yer alan "Âlemde güzeller pâdişâh olsa" mısraıyla başlayan şiir de kaynaklarda⁴ Karacaoğlan mahlasıyla yer almaktadır. Eserde mahlası belli olan ve olmayan şiirlerden başka mâniler ve müstakil beyitler de yer almaktadır. Bu çerçevede cönkte mâni başlıklı 6 şiir ve 2 de müstakil beyit bulunmaktadır.

1.5. Cönkteki başlıklar

Cönkte "Emrah", "Koşma Emrah", "Emrah Koşma", "Semâî", "Dîvânî", "Acem", "Şarkı", "Beyt", "Türkü", "Türkü Mehmed", "Sene 1300", "Mâni", "Murabba", "Gazel", "Koşma" gibi şiirin türünü, biçimini, şairini, yazılış yılını belirten çeşitli başlıklara yer verilmiştir. Bunların yanı sıra başlıksız şiirler de bulunmaktadır. Eserde bilhassa "koşma", "türkü" ve "mâni" başlıklarıyla verilen metinlerde, başlık ile metinler arasında uyumsuzluklar göze çarpmaktadır.

1.6. Cönkteki şiirlerde ölçü ve kafiye

Eserdeki şiirlerde ölçü ve kafiyelerde tutarsızlıklar, şekil ve türün genel hususiyetlerine uymayan söyleyişler bir hayli fazladır. Bu şiirlerde hece ölçüsünün ağırlıkta olduğu görülmüştür. Manzumelerde hecenin 7, 8, 11, 15 ve 16'lı ölçüleri çoğunlukla kullanılmıştır. Ancak bu ölçülerden 11'li hece ölçüsünün daha çok kullanıldığı tespit edilmiştir.

Öte yandan cönkte yer alan 14 şiirde ise aruz ölçüsü kullanılmıştır. Bu şiirlerde aruzun Fâilâtün, fâilâtün, fâilâtün, fâilün; Mefûlü, mefâilü, mefâilü, feülün; Mefâilün, mefâilün, mefâilün, mefâilün; Müstef'ilün, müstef'ilün, müstef'ilün, müstef'ilün kalıpları kullanılmıştır.

Cönkte gerek heceyle gerekse de aruz ölçüsüyle yazılan şiirlerde pek çok vezin hatası görülmüştür. Bazı manzumelerde vezin hatalarının yoğunluğu sebebiyle şiirin veznini tespit etmek mümkün olmamıştır.

Cönkte yer alan şiirlerin ayak mısralarında yaklaşık olarak 90 ayrı kelimeyle ritim ve ahenk sağlanmaya çalışılmıştır. Bu mısralardan yaklaşık 50 tanesinde ahenk, kafiye veredif; fiil ya da fiil soylu kelimelerle sağlanmıştır. Söz konusu sözcüklerden

³ bkz. Ural, 1976, 30; Alptekin, 2004, 147.

⁴ bkz. Öztelli, 1970, 92; Cunbur, 1993, 58.

bazıları, mısra sonunda diğerlerine göre daha fazla kullanılmıştır. Bu kelimeler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 2: Ayak mısraları sonunda sıklıkla kullanılan kelimeler

Tekrar Eden Kelimeler	Tekrar Sayısı
sevdiğim	4
bana	3
dilber	3
güzel	3
ayrıldım	2
beni	2
böyle yaz	2
efendim	2
eyle	2
geldim	2
kaldı	2
oldı	2
olsun	2
yar	2

“Ayak, âşık şiirinde genellikle ilk dörtlüğün ikinci dizesinde başlatılan bütün dörtlüklerin son dizelerinde yarım, tam, zengin hatta cinaslı kafiyelerle vücuda getirilen yahut dizenin tamamında aynen tekrarlanan sözlerle oluşturulan ve dörtlüklerin mihengi durumunda olan kafiye” (Kaya, 2007, 116) şeklinde tanımlanmaktadır. İncelemeye konu olan cönkte geçen ayak mısraları aşağıdaki tabloda sırayla verilmiştir:

Tablo 3: Cönkteki ayak mısraları

Sayfa	Mahlas	Ayak Mısraı
1	Ahmedî	Bülbül zâr eyleme s̄nemi deldiñ

2	Emrah	İsterim yüz biñ şîr-i kâr olsun
2-3	Emrah	Ḥocasına vardım mîm mîm 'e düşdi
3	Emrah	Didi zülfüm dökdüm seyl yâresidir
2-4	Emrah	Ḳonya'yı İzmîr'i deger gözleriñ
4-5	Emrah	Şalınur selviniñ dalları bir ḥuş
5	Dertli	Firâkı ḥasreti baña mı virdiñ
5-6	Emrah	Âhü gözlüm ḳalem ḳaşım sevdigim
6-7	Emrah	Şehri bir cânıma ğayret idersiñ
7	Emrah	Ağladıkça güzellere ḥuş gelür
7-8	Maslas yok	Söyledir mestâne mestâne beni
8-9	Emrah	Nedir merâmını bileyim gönül
9	Emrah	İdersiñ ' aşığa iḥsânı dil-ber
10	Emrah	Yanar âteşime dermân olur mı
10-11	Mahlas yok	' Âşık-ı şeydânıñ mi' râcı zülfüñ
11	Emrah	Ağla şimden-girü var ğarîb ğarîb
11-12	Emrah	Yüzüñ ayağına sür selâm eyle
12-13	Emrah	Mey esirgenür mi mestânesinden
13	Emrah	Yâri ben besledim il aldı gitdi
13-14	Emrah	Baña bu dert yeter kâr var şimden-girü
14-15	Emrah	Boynumuz nâr itmişsiñ sevdigim
15	Emrah	Şalaram kendimi nâra efendim
15-16	Emrah	Bülbül-i şeydâyı zâr eglendirir

16-17	Emrah	Herkes etdiğini bulması vardır
17	Emrah	Elbet Mecnûn olur tağlarda gezer
17-18	Emrah	Merhâmetlü mihribâna böyle yaz
18-19	Emrah	Didim bayram mıdır söyledi yoğ yoğ
19	Emrah	Begiyle yâr sevmiş mübârek olsun
19-20	Emrah	Kırpikleriñ cân evim yağan yâr
20	Mahlas yok	... âh [u] zârından vedâ‘lar vaqtidir şimdi
20-21	Âşık Ömer	Seniñle ibtidâsından
21-22	Âşık Ömer	Silen dil-ber biñ yaşa señ
22	Âşık Ömer	‘Aqlımı târümâr itdi tırabilmem ayak üzre
22-23	Dertli	Anadan gülümden garîb başlı yâr
23	Mahlas yok	Yeñiden dert katmağda merâmiñ nedir
24	Gevherî	İnce belli bir nâzlıdan ayrıldım
24-25	Mahlas yok	Yarın ... virmeyesiñ güzel
25	Gevherî	Alınmaz bir zamân böyle giderse
25-26	Gevherî	... yatup gülmeye idiñ
26-27	Gevherî	Eşk-i hûblarıñ serdârı mestâne dil-ber
27	Âşık Ömer	Didüm bendeleriñ biçârelenmiş
28	İzzet	Şeydâ bülbül gibi zâra düşesiñ
28-29	İzzet	Ecel peymânesi tıldı gidiyor
29	Mahlas yok	Her kimseden ziyâde vir baña bâde sâķī
29-30	Emrah	Şalaram kendimi nâra efendim

30	Emrah	Aşlı var ise yavrum almaya geldim
30-31	Emrah	Aşıluyım zülfün her dânesine
31	Karacaoğlan	Şād olup ‘āleme güldirme beni ⁵
32	Meftûnî	Beş arşun bez ile çığulur bir gün ⁶
32-33	Emrah	Sen benim derdime devā bilmezsin ⁷
33	Emrah	Ĥesāb itdim bu bir başka iş oldı
33-34	Karacaoğlan	Şoñra memesiniñ beyāzından öp
34	Mahlas yok	Bir mübârek leyl-i Cum‘ada gördüm
34	Sırrî	Cismimde bir ĥayāl oldı kaç-gündür
35	Emrah	Semtine varmaya çâremiz mi var
35	Mahlas yok	‘Arş-ı a‘ lāya tayandı āh-ile zârım benim
36	Mahlas yok	Merĥametlü mihribāna böyle yaz
36-37	Mahlas yok	Beni de deftere yaz kerem eyle
37	İzzet	Āsimāna çıkdı dādım feryādım
37	Mahlas yok	Sendeki gözle yoğdur bahāne
38	İzzet	Aşlı Gürcistān’ım gine mi geldiñ
38-39	Mahlas yok	Hîç ölüm gelür mi benim ‘aynıma
39	Mahlas yok	İşidüp āh [ü] emānım ...
39	Mahlas yok	Cem‘ olsa vaz geçmem dünyā sevdiğim
40	Mahlas yok	Māh-ı cemāliñ görmeyeli āh [ü] zār eksik degil
40-41	Dertli	Mısr içinde Yūsuf-ı Ken‘ ān’a virdim gönlümü

⁵ Şiir eksik olduğu için 2. mısra verilmiştir.

⁶ Şiir eksik olduğu için 2. mısra verilmiştir.

⁷ Şiirdeki 4. mısra okunmadığı için 2. mısra verilmiştir.

41-42	Abdullah	İşidüp gayrı vaḫanda dūst olan ağlar baña
42-43	Gevherî	İnce belli bir tāze aydan ayrıldım
43	Nuri	Gel benim māl-i melālim sev beni sevdim seni
44	Gevherî	Aşlı var mı diyü şormaya geldim
44	Mahlas yok	Efendim sevdiğim gelsün görelim
44-45	Gevherî	Bir begiñ de şirīn cāmı bend itmiş
45-49	Gevherî	Bulur cefālar geçmez üç gündür
45	Gevherî	Beni Mecnūn etdiñ sen böyle böyle
45	Mahlas yok	Siyāh ebrūlarıñ yil ile oynar
46	Mahlas yok	Beni sensiz ḫaldı dirlər sevdiğim
46	Mahlas yok	Gel baña cevri itme gitdi sulṫānım
47	Mahlas yok	Çünkü gönül saña giriftār oldu
47-48	Mahlas yok	Beni ‘abdāl itdiñ serde nem ḫaldı
48	Mahlas yok	Seniñ muḫabbetiñ cāndadır güzel
49	Nazmî	Derūnum yāresin bağlar gezerim
49-50	Mahlas yok	Ṭoğrılıḫ şatarsıñ bize gelince
50	Kerem	... olmayan seyl incinür mi
50	Mahlas yok	Kemān ḫaşıñ ider ‘aqlım bütün dīvāne ey ḡaddār
53	Emrah	Bir ḫarāb olası vīrānecikdir
53-54	Süleyman	Dimedim-mi gönül saña
54-55	Gulamî	Vaz‘ geldi gönül gayrı anıñ nāzı ne lāzım
55-56	Emrah	Benim derdim āşikāre degildir

56	Emrah	Budur şādık yārin nişānı dil-ber
56	Mahlas yok	Dīvāne idüp ‘ aşkla şahrālara şaldı[ñ]
57	Emrah	Bilmez iseñ o kāşāne bizimdir
57	Emrah	Bu ‘ aşkıñ nişānı iftiḥārımdır
57-58	Emrah	Dil midir dil-ber midir imkānım añlar var mıdır
58	Emrah	Şem‘ ime ḥayrān olup pervāneler ağlar baña
59	Dertli	Āh çekdikçe kara bağrım sızılar
59	Mahlas yok	Ṭara kāküllerin büzegele güzel
60	Emrah	Beni bir vefāsız yāre yazmışlar
60	Emrah	Ḥaqq’a vāşıl olmuşum dünyāya itmem ser-fürü
61	Emrah	Muḥabbet-i ğam-ḥāne yazıldı bugün
61-62	Emrah	Ancağ bu ḥātırā tesellī kaldı
62	Emrah	Cümle ‘ ālem baña düşmān olursa
62-69	Emrah	Ġamzeñ gibi ‘ aşıklara biġāne ṭurursuñ
69	Dertli	Ḥidmet-i pīr ü muġān her vecihle ‘ izzet baña
69	Dertli	Girmek ister merḥametsiz ehl-i ‘ aşkıñ kanına
69	Mahlas yok ⁸	Yanınca gezmesin bārī bu rüsvāy[ı] süründürme
70	Dertli	Ezelī virmişdi lā-mekān bize
70	Dertli	Ey daḥı mürüvvetsiz vefā bābındasın kendiñ gibi
70	Dertli	Biñ bir ismiñ birin Ḥaydar didiler
71	Dertli	Tevekkülde qarār idersin qardeş

⁸ Şiir, Âşık Dertli’ye aittir ancak diğer 3 dörtlük eksiktir.

71	Dertli	Halleriñ Yūsuf’dan bir nişāniñdir
74	Yûnus Emre	Çıkmış İslām bülbülleri öter Allāh deyü deyü

1.7. Cönkteki nazım şekilleri ve türler

Cönkte yer alan manzumelerde beyit ve dörtlük nazım birimi kullanılmıştır. Ancak çoğunlukla dörtlük nazım birimi tercih edilmiştir. Eserde koşma, mâni, gazel, beyit, murabba nazım şekilleri görülmektedir. Bu biçimlerden koşma nazım şekli diğerlerine göre daha fazla kullanılmıştır.

Cönkte, tür olarak güzellemelerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Güzellemenin yanı sıra acem koşma, şarkı, türkü, mâni, ilahi, nefes, divan ve kalenderi ile heceli ve aruzlu semaî türleri de eserde yer almaktadır. Aşağıdaki tabloda cönkteki şiirlerin nazım şekilleri ve türleri yanında başlıkları, aruz kalıpları veya hece ölçüleri ile nazım birimlerine yer verilmiştir.

Tablo 4: Cönkteki şiirler hakkında bazı bilgiler

Sayfa	Mahlas	Başlık	Ölçü	Nazım birimi	Nazım Şekli	Tür
1	Ahmedî	Osman’ın Mânisi	11	4 beşlik	Koşma	Türkü
2	Emrah	Emrah	11	3 dörtlük	Koşma	Güzelleme
2-3	Emrah	Emrah	11	3 dörtlük	Koşma	Güzelleme
3	Emrah	Emrah	11	4 dörtlük	Dedim-Dedi Koşma	Güzelleme
2-4	Emrah	Emrah	11	4 dörtlük	Koşma	Güzelleme
4-5	Emrah	Emrah Koşma	11	3 dörtlük	Koşma	Güzelleme
5	Dertli	Dertli’nin	11	3 dörtlük	Koşma	Yakınma ⁹
5-6	Emrah	Koşma Emrah	11	3 dörtlük	Koşma	Güzelleme

⁹ Tür başlığı altında verilen “yakınma”, “öğütlenme”, “şikâyetlenme” adlandırmaları Doğan Kaya’nın *Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü* adlı eserindeki “Türlerine Göre Koşmalar” başlığı altında yapılan tasniften alınmıştır. Ayrıca bkz. Kaya, 2007, 439-440; Kaya, 2023, 15-24.

6-7	Emrah	Koşma Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
7	Emrah	Koşma Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
7-8	Mahlas yok	Koşma	11	4 dördlük	Koşma	Güzelleme
8-9	Emrah	Sadakatî	11	5 dördlük	Koşma	Güzelleme
9	Emrah	Sadakatî	11	4 dördlük	Koşma	Güzelleme
10	Emrah		11	4 dördlük	Koşma	Güzelleme
10- 11	Mahlas yok	Sadakatî	11	1 dördlük	Koşma	Güzelleme
11	Emrah	Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
11- 12	Emrah	Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
12- 13	Emrah	Emrah	11	4 dördlük	Koşma	Güzelleme
13	Emrah	Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
13- 14	Emrah	Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
14- 15	Emrah	Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
15	Emrah	Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
15- 16	Emrah	Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
16- 17	Emrah	Emrah	11	4 dördlük	Koşma	Güzelleme
17	Emrah	Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
17- 18	Emrah	Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme

18-19	Emrah	Emrah	11	4 dördlük	Dedim-Dedi Koşma	Güzelleme
19	Emrah	Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
19-20	Emrah	Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
20	Mahlas yok	Semaî	Mefâîlün, Mefâîlün, Mefâîlün, Mefâîlün	4 beyit	Gazel	Semaî
20-21	Âşık Ömer	Semaî	8	5 dördlük	Koşma	Semaî
21-22	Âşık Ömer	Semaî	8	4 dördlük	Koşma	Semaî
22	Âşık Ömer	Semaî	16	4 beyit	Koşma	Semaî
22-23	Dertli	Divanî	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
23	Mahlas yok	Koşma	11	4 dördlük	Koşma	Güzelleme
24	Gevherî	Gevherî	11	4 dördlük	Koşma	Güzelleme
24-25	Mahlas yok	Koşma	11	5 dördlük	Koşma	Güzelleme
25	Gevherî	Gevherî	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
25-26	Gevherî	Gevherî	11	4 dördlük	Koşma	Güzelleme
26-27	Gevherî	Acem	11	4 dördlük	Acem Koşma	Acem Koşma
27	Âşık Ömer	Acem	11	4 dördlük	Acem Koşma	Acem Koşma

28	İzzet	İzzet	11	4 dördlük	Koşma	Güzelleme
28-29	İzzet	İzzet	11	4 dördlük	Koşma	Güzelleme
29	Mahlas yok	Şarkı	14	5 beyit	Nazım	
29-30	Emrah	Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
30	Emrah	Emrah	11	4 dördlük	Koşma	Güzelleme
30-31	Emrah	Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
31	Karacaoğlan	Karacaoğlan	11	Sayfa yırtık olduğundan şiir eksiktir.	Koşma	Güzelleme
31		Beyit	Ve zin bozuk		Beyit	
32	Meftûnî	Meftûnî	11	Sayfa yırtık olduğundan şiir eksiktir.	Tespit edilemedi.	?
32-33	Emrah	Emrah	11	4 dördlük	Koşma	Güzelleme
33	Emrah	Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
33-34	Karacaoğlan	Karacaoğlan	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
34	Mahlas yok		11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
34	Sırrî	Sırrî	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
35	Emrah	Emrah	11	4 dördlük	Koşma	Güzelleme

35	Mahlas yok	Türkü	Vezin bozuk	4 beyit	?	Türkü
36	Mahlas yok	Türkü	11	5 dördlük	Koşma	Türkü
36-37	Mahlas yok	Türkü	11	1 dördlük	Koşma	Türkü
37	İzzet	Divanî	11	8 beyit	Koşma	Güzelleme
37	Mahlas yok	Türkü 1300	11	4 beyit	Koşma	Türkü
38	İzzet	Türkü İzzet 1300	11	3 dördlük	Koşma	Türkü
38-39	Mahlas yok	Türkü 1300	11	Sayfa yırtık olduğu için şiir eksiktir.	Koşma	Türkü
39	Mahlas yok	Türkü	11	Sayfa yırtık olduğu için şiir eksiktir.	Koşma	Türkü
39	Mahlas yok	Türkü	11	4 dördlük	Koşma	Türkü
40	Mahlas yok	Türkü	15	5 beyit	Koşma	Türkü
40-41	Dertli	Sene 1300	Fâilâtün , Fâilâtün , Fâilâtün Fâilün	4 dördlük	Murabba	Divan
41-42	Abdullah	Türkü	Vezin bozuk	4 dördlük	Koşma	Türkü
42		Mâni	11	1 dördlük	Mâni	Mâni

42		Mâni	11	1 dördlük	Mâni	Mâni
42-43	Gevherî	Gevherî	11	4 dördlük	Koşma	Güzelleme
43	Nuri	Divanî Nuri	Fâilâtün , Fâilâtün , Fâilâtün Fâilün	3 dördlük	Murabba	Divan
44	Gevherî	Gevherî	11	2 dördlük	Koşma	Güzelleme
44	Mahlas yok	Koşma	11	?	Koşma	Güzelleme
44-45	Gevherî	Koşma Gevherî 5 Mayıs 1300	11	4 dördlük		Güzelleme
45-49	Gevherî	Gevherî	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
45	Gevherî	Gevherî	11	2 dördlük	Koşma	Güzelleme
45		Sırrım	11	1 beyit	Beyit	
45	Mahlas yok	Türkü	11	2 dördlük	Koşma	Türkü
45		Beyit	Vezi bozuk	1 beyit	Beyit	
46	Mahlas yok	Türkü	11	4 dördlük	Koşma	Türkü
46	Mahlas yok	Yok	11	2 dördlük	Koşma	Güzelleme
46		Mâni 1300	7	1 dördlük	Mâni	Mâni
46		Mâni	7	1 dördlük	Mâni	Mâni
47	Mahlas yok	Türkü Mehmet	11	4 dördlük	Koşma	Türkü

47-48	Mahlas yok	Nuri Acem	11	4 dördlük	Koşma	Acem Koşma
48	Mahlas yok	Türkü	11	3 dördlük	Koşma	Türkü
48		Mâni	7	1 dördlük	Mâni	Mâni
48		Mâni	Vezin bozuk	1 beyit	Beyit	
49	Nazmî	Türkü	11	Beyit-dördlük karışık.	Koşma (?)	Türkü
49-50	Mahlas yok		11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
50	Kerem	Türkü	11	3 dördlük	Koşma	Türkü
50	Mahlas yok	Koşma	Mefâîlü n, Mefâîlü n, Mefâîlü n, Mefâîlü n	4 beyit	Gazel	Semaî
53	Emrah	Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
53-54	Süleyman	Süleyman	8	7 dördlük	Koşma	Koşma
54-55	Gulâmî	Gulâmî	Mefûlü, Mefâîlü , Mefâîlü , Feûlün	7 dördlük	Murabba	?
55-56	Emrah	Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
56	Emrah	Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
56	Mahlas yok	Nuri	Mefûlü, Mefâîlü ,	5 beyit	Gazel	?

			Mefâilü , Feûlün			
57	Emrah	Koşma Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Öğütleme
57	Emrah	Koşma Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
57- 58	Emrah	Divanî	Fâilâtün , Fâilâtün , Fâilâtün Fâilün	5 beyit	Gazel	Divan
58	Emrah	Gazel	Fâilâtün , Fâilâtün , Fâilâtün Fâilün	5 beyit	Gazel	Divan
59	Dertli	Koşma	11	3 dördlük	Koşma	Yakınma
59	Mahlas yok	Koşma	11	4 dördlük	Koşma	Güzelleme
60	Emrah	Emrah Koşma	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
60	Emrah	Emrah	Fâilâtün , Fâilâtün , Fâilâtün Fâilün	5 beyit	Gazel	Divan
61	Emrah	Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
61- 62	Emrah	Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
62	Emrah	Emrah	11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
62- 69	Emrah	Koşma Emrah	Mefûlü, Mefâilü ,	4 beyit	Gazel	Kalenderi

			Mefâîlü , Feûlün			
69	Dertli		Fâilâtün , Fâilâtün , Fâilâtün Fâilün	2 beyit	Gazel	Divan
69	Dertli	Divanî	Fâilâtün , Fâilâtün , Fâilâtün Fâilün	5 beyit	Gazel	Divan
69	Mahlas yok	Semaî	Mefâîlü n, Mefâîlü n, Mefâîlü n, Mefâîlü n	1 dördlük	Murabba	Semaî
70	Dertli	Koşma	11	4 dördlük	Koşma	Güzelleme
70	Dertli		Fâilâtün , Fâilâtün , Fâilâtün Fâilün	5 beyit	Gazel	Divan
70	Dertli	Koşma	11	3 dördlük	Koşma	Nefes
71	Dertli	Koşma	11	3 dördlük	Koşma	Şikâyetlenme
71	Dertli		11	3 dördlük	Koşma	Güzelleme
72	?	?	?	?	?	?
74	Yûnus Emre		16	4 beyit	Nazım	İlahi

Sonuç

Sözel metinlerin yazıya aktarılmış hâllerini ihtiva eden ve bu çerçevede Türk kültürünün, Türk halk biliminin ve özelde de Âşık Edebiyatının en temel kaynakları arasında yer alan cönkler üzerine yapılacak bu tür çalışmalar, birçok edebi keşfin kapılarını aralamaktadır. Binaenaleyh, bu tür çalışmalar kaynaklarda adına tesadüf edilmeyen pek çok âşığın ve eserlerinin gün ışığına çıkarılmasına, şairlerin ve şiiirlerinin şöhretinin tespitine, sözlü kültür ortamında şiiirlerde meydana gelen değişim ve dönüşümün gözler önüne serilmesine yardımcı olmaktadır.

Makalede incelenen Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz Cönk 125 demirbaş numarası ile kayıtlı cöngün gerek fizikî gerekse de şekil ve muhteva özellikleri bakımından cönklerin genel hususiyetleri ile birebir örtüştüğü görülmektedir. Eserin fizikî olarak yıpranmışlığı, şiiirlerin sıralanışındaki ve sayfa numaralarındaki düzensizlik, kafiye ve vezin aksaklıklarının yoğunluğu, eksik mısra, beyit ve dörtlükler, metinlere verilen başlıklarla metinler arasındaki uyumsuzluklar, eserin imlası gibi hususlar bu iddianın somut birer göstergesidir.

Cönkte yer alan şiiirlerden bazılarının kime ait olduğu belli olduğu hâlde bu şiiirlerin başlıklarında şairi belirten herhangi bir ibareye yer verilmemiş; kimi şairlere atfedilen şiiirlerin de kaynaklar incelendiğinde başka şairlere ait olduğu görülmüştür. Cönkte birer şiiiri bulunan şairlerden Ahmedî, İzzet, Abdullah, Nazmî ve Süleyman hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılmamış ve dolayısıyla bu şairlerin yaşadığı yüzyılların tespiti de yapılamamıştır.

İncelenen eserin son sayfalarındaki yazı, kalem ve mürekkep farklılığı ile istinsah tarih aralığı olduğu düşünülen 1881 ile 1905 tarihleri, cöngün iki farklı kişinin elinden çıktığına ve zamanla iki farklı sahibinin olduğuna işaret edebileceği gibi cöngün belirtilen tarihler arasında yazılmış olma ihtimalini de akla getirmektedir. Ancak bu hususta kesin kanaate varmak mümkün olmamıştır.

Cönkte divan şiiirinin şekil ve muhtevasıyla ilgili çeşitli izler elde edilmiştir. Bunlardan en önemli ve belirgin olanı eserde yer alan şiiirlerde yer yer aruz vezninin kullanılmış olmasıdır. Kullanılan aruz kalıplarının fâilâtün, fâilâtün, fâilâtün, fâilün; mefâilün, mefâilün, mefâilün, mefâilün ile mefûlü, mefâilü, mefâilü, feûlün kalıpları olduğu görülmüştür. Ayrıca şiiirlerin bir kısmının divan şiiiri nazım şekillerinden murabba ve gazel nazım şekilleriyle yazıldığı tespit edilmiştir. Buna ilaveten eserde 5 adet müstakil beyte yer verilmiştir. Bütün bu veriler ışığında cönkteki şiiirlerden en fazla Şair Emrah ve Dertli'nin divan şiiirinin şekil unsurlarından istifade ettiği görülmüştür. Cönkteki şiiirler ağırlıklı olarak sevgiliye yakarışı, sevgiliye buluşmayı, ona kavuşmayı işlemiştir. Bu temalar; ağırlıklı olarak kadın, aşk, şarap temasını işleyen gazel nazım şeklinin muhtevasıyla paralellik arz etmektedir.

Bu çalışmayla cöngün musannifinin, mürettibinin ve eserde şiiir sahibi şairlerin şahsında dönemin edebi zevkinin ve ilgisinin ortaya konulmasına katkı sunulmuştur. Netice itibariyle nadir şiiirleriyle ünlenen söz konusu âşıkların yeni şiiirleri hakkında daha sağlıklı tespit ve değerlendirmeler yapılabilecektir. Bu çerçevede literatürün güncellenmesiyle birlikte zenginleşirmesi imkân dâhilindedir.

Kaynakça

- Alptekin, Ali Berat. “Fırat Havzası ve Doğu Anadolu’da Yazılmış Cönkler”, *Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu, Bildiriler*. 227-232. Elazığ: 1987.
- Alptekin, Ali Berat. *Palandöken’in Zirvesindeki Âşık Erzurumlu Emrah*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.
- Aslanoğlu, İbrahim. “Geçen Yüzyıllarda Folklorumuza Işık Tutan Kaynaklar”, *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri C. 1*, 69-74. Ankara: 1976.
- Cönk*. Ankara: Milli Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Kayıt Numarası: 125, 1881.
- Cunbur, Müjgan. “Folklor Araştırmalarında Cönklerin Yeri”, *I. Uluslararası Türk Folklor Araştırmaları Semineri Bildirileri*. 69-73. Ankara: 1974.
- Cunbur, Müjgan. “Yazma Eserlerde Kullanılan Kâğıtlar ve Özellikleri”, *Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu, Bildiriler*. 83-90. Elazığ: 1987.
- Cunbur, Müjgan. *Karacaoğlan Şiirler*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1993.
- Duymaz, Ali. “Sözün Yazılaşması Yazının Sözleşmesi: Cönkler”, *Milli Folklor*, 28/111 (2016), 14-27.
- Elçin, Şükrü. “Cönkler ve Mecmualar Üzerine” *Halk Edebiyatı Araştırmaları I. s.* 11-12, Ankara: Akçağ Basımevi, 1997.
- Gökyay, Orhan Şaik. “Cönk”, *İslam Ansiklopedisi*. 8, 73-75, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.
- Gökyay, Orhan Şaik. *Eski, Yeni ve Ötesi (Seçme Makaleler 1)*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1995.
- İvgin, Hayrettin. “Milli Folklor Araştırma Dairesi’ndeki Cönkler ve Bunlar Arasında Doğu Anadolu ile Fırat Havzası Cönkleri”, *Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu, Bildiriler*. 223-236. Elazığ: 1987.
- Kabaklı, Ahmet. *Türk Edebiyatı Tarihi*. 2. Cilt. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2008.
- Kaya, Doğan. *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2007.
- Kaya, Doğan. *Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2020.
- Kaya, Doğan. *Tür ve Şekil Penceresinden İhlâsî’nin Şiirleri*. Sivas: Vilayet Kitabevi, 2023.
- Koz, Sabri. “Cönk”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2, 83-85, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1977.
- Köktürk, Şahin. *Cönklerden Bir Cönk: Amasya Cöngü*. İstanbul: Eflatun Matbaası, 2007.
- Öztelli, Cahit. *Karacaoğlan Bütün Şiirleri*. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1970.

Sakaoğlu, Saim. “Cönklerin Kültür Tarihimizdeki Yeri”, *Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu, Bildiriler*. 219-226. Elazığ: 1987.

Ural, Orhan. “Dost Elinden Gelen Turna” *Erzurumlu Emrah Hayatı-Şiirleri*. İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1976.

Ülkütaşır, M. Şakir. “Halk Edebiyatı Araştırmalarında Cönklerin Önemi”, *Türk Kültürü*, 5/60 (1967), 905-907.

Yavuz, Orhan. “Türk Edebiyatında Cönkler, Hususiyetleri ve Türk Dili”, *Türk Dünyası*, 54 (1988), 117-131.